

KUBA NA ROZCESTÍ

Ján Veselovský, Petr Chalupa

Abstract

Out of ignorance of the matter, we still encounter in professional political-geographical studies with a subdued and, above all, somewhat superficial evaluation of Cuban reality. Cuba, which underwent a completely different historical, social and political development, was different before 1989. The dynamic development in the period after 1989, moreover, changed it even more qualitatively. This is particularly evident in recent years after the resignation of Fidel Castro, the presidency of Barac Obama and the inauguration of Danald Trump. Developments, also as a result of economic and political developments in friendly Venezuela and in connection with the economic impact of the Covid 19 pandemic on Cuban tourism, are accelerating even more. The paper is prepared with a synergetic approach, where we understand the social, political and economic present as a continuation of the past development and we understand the future as another subsequent development of the present.

Keywords: Cuba, historical, economic, social and political development, Special period, embargo

Úvod

Stále se setkáváme i v odborných politicko-geografických studiích s poněkud povrchním hodnocením kubánské reality. Kuba, která prošla zcela jiným - možná lépe řečeno „specifickým“ - historickým, společenským a politickým vývojem, byla jiná už před rokem 1989. Dynamický vývoj v období po roce 1989 ji navíc ještě více kvalitativně pozměnil. Toto je patrné zejména v posledních letech po odstoupení Fidela Castra, po období prezidentské funkce Baraca Obamy a po nástupu do úřadu Donalda Trumpa. Vývoj ještě akceleruje v důsledku ekonomického a politického vývoje ve spřátelené Venezuele a v souvislosti s ekonomickými dopady pandemie Covid 19 na kubánský cestovní ruch, který je jedním z nejdůležitějších odvětví národní ekonomiky.

Teoreticko-metodická východiska

Sociální, politickou a ekonomickou současnost Kuby chápeme jako pokračování minulého vývoje a budoucnost prognózujeme jako další možný návazný vývoj současnosti. Historicko-geografickou metodou na základě studia

odborné literatury, rozborom statistických materiáľů Kubánskeho statistického úřadu a vlastích poznatků - od roku 1989 celkem 26 měsíčních pobytů na Kubě - získaných od pracovníků Universidad Marta Abreu Villa Clara, v organizaci cestovního ruchu CUBANACAN a na Facultad de Turismo Universidad de La Habana systematickým přístupem řešíme danou problematiku.

Období do roku 1959

Území Kuby bylo postupně obydleno od 4. století př. n. l. domorodými indiánskými kmeny - Guanahatabeiové, Siboneiové a Tainové - se kterými se v roce 1492 setkal Kryštof Kolumbus. V roce 1511 na východě ostrova v oblasti Baracoa bylo Diegem Velázquezem založeno první španělské město (Frose, 2017). Kuba zůstala španělskou kolonií po následujících 400 let. Od roku 1492 španělská koloniální nadvláda s pomocí katolické církve odřízla obrovské území Ameriky - na jih od jižních hranic USA - na tři století od progresivnějších duchovních vlivů Evropy. Rozhodujícím hospodářským činitelem se zde záhy stal na dlouhá léta velkostatkář se svými přehnanými pravomocemi. Španělsko a Portugalsko měly v té době silné panovníky a nedemokratické vlády podporované katolickou církví, což se přeneslo do jejich středoamerických a jihoamerických kolonií, kde se vytvořily podmínky pro vznik výraznější sociální nerovnosti.

Dějiny Kuby jsou spojeny s boji za národní samostatnost v letech 1868 až 1878 a kubánské revoluce vedené José Martíem, která začala roku 1895. V roce 1898 se vylodila na ostrově vojska USA a ve španělsko-americké válce vyhnala s Kubánci z ostrova Španěly. V letech 1898 až 1902 americké ozbrojené síly ostrov přímo okupovaly. Nezávislá Kuba byla vyhlášena 20. května 1902. Ekonomický rozvoj a politiku v zemi však podle tzv. Plattova dodatku k ústavě USA určovaly Spojené státy. Tyto před rokem 1959 na ostrově USA vlastnily 75 % orné půdy, 90 % služeb a 40 % cukrovarů. V roce 1952 např. pracoval zemědělský dělník jen 108 dní v roce při sklizni třtiny a zbývajících 257 dnů byl bez výděľku. Z počtu pěti a půl milionu obyvatelstva v produktivním věku byl stále milion lidí bez práce. Polovina obyvatel žila bez elektřiny, nájem ve městech činil přes 30 % mzdy, půl milionu lidí žilo v nuzných příbytcích bez hygienických zařízení nebo pod širým nebem. Chudí, kterých byla většina, neznali lékařskou péči. Zisky plynuly do USA a o vzdělání svých dětí, kterých 90 % sužovali paraziti, kteří se jim do bosých nohou dostali ze země, si mohli nechat Kubánci jen zdát (Chalupa, 2002).

Objektivně je třeba uvést, že kapitál USA přinesl do roku 1959 rozvoj kubánskeho cukrovarnického průmyslu a vybudování infrastruktury cestovního ruchu, kde ovšem hotely, kasina a zábavní podniky sloužily především americkým movitým občanům.

Období 1959 až 1989

Je třeba zde připomenout a zdůraznit, že Kubánci si svoje vítězství nad diktátorem Fulgenciu Batistou vybojovali sami a nikomu za nic nebyli počátkem roku 1959 dlužní. Už v roce 1959 odstranila Kuba analfabetismus. V téže roce byla při pozemkové reformě rozdělena rolníkům statkářská půda a půda amerických společností. Postupně došlo ke znárodnění bank, zmrazení cen nájemného, cen za elektřinu a základní potraviny. Bytová výstavba z počátku 60. let a vyvlastnění domů a bytů, které patřily Američanům a přísluhovačům batistova režimu, prakticky vyřešilo bytovou otázku. Nově bylo ve městech přiděleno 800 tisíc bytů a navíc bylo již za prvních deset měsíců roku 1959 pro vesničany postaveno 10 tisíc nových domků (Chalupa, 2002a). V současnosti má 93 % obyvatel zajištěnu dodávku pitné vody, 95 % země je elektrifikováno a 85 % obyvatel je vlastníkem svého obydlí. Sociálně nejslabší neplatí za odběr vody a mají snížené poplatky za elektřinu a nájemné. Situace ve zdravotnictví a vysokém školství byla v zemi počátkem 60. let minulého století velmi složitá, protože z celkového počtu 6 286 lékařů jich polovina odešla do USA. Ze 157 vysokoškolských profesorů lékařských fakult jich na ostrově zůstalo pouhých 16. Nyní v zemi provádí praxi 67,5 tisíc lékařů a v bezplatných školách pracuje 250 tisíc vysokoškolsky vzdělaných pedagogů. Všestranná péče je věnována talentované mládeži, pro kterou je zřízeno velké množství specializovaných internátních sportovních a uměleckých škol. (Chalupa, 2009).

Podpora obyvatelstva revoluční vládě se průkazně poprvé projevila v roce 1961 při vojenské invazi, kterou z obavy, že by *...,nebezpečný ekonomický rozvoj mohl být klíčem k sociálním a politickým změnám a nebezpečnému kulturnímu pokroku v Latinské Americe, což by narušilo americkou politiku v zájmové oblasti* "... organizovala americká CIA (Chalupa, 2002b).

Kubu nezlomilo ani ekonomické embargo, které od roku 1959 do roku 2007 způsobilo zemi škodu přes 80 miliard dolarů (Hübelová, Chalupa, 2012). Politickou změnu na Kubě nevyvolal a ani americký zákon, tzv. „*Cuban Adjustment Act.*“, který podporuje ilegální kubánskou migraci. (S ilegálními přistěhovalci na mexické hranici jedná americká pohraniční policie jako se zločinci, ale pro kubánské uprchlíky neplatí žádná vízová povinnost ani přistěhovalecké kvóty).

Až do roku 1989 se Kuba rozvíjela za pomoci zemí sovětského bloku. V roce 1989 však došlo k situaci, kterou Kubánci neočekávali. Téměř ze dne na den přestala být Kuba masivně ekonomicky podporována zeměmi bývalého sovětského bloku, které navíc tvořily prakticky jediné zahraniční obchodní partnery. V poměrně krátké době došlo k rozpadu skoro 50 % zemědělských družstev a k zániku mnoha továren. Po letech se objevila nezaměstnanost a citelně poklesla životní úroveň obyvatelstva. Zastavila se roční dodávka 13 milionů tun

sovětské ropy, byl prakticky ukončen dovoz sovětských výrobků (asi 80 % importu) a byl zastaven kubánský export do SSSR (95 %). Dopravní kolaps byl řešen dovozem půl milionu čínských kol. Asi 30 tisíc odstavených traktorů nahradilo prakticky přes noc 300 tisíc volských potahů. V zemi byly zcela zastaveny porážky skotu. Po dlouhých létech se objevila nezaměstnanost (více než 30 %), došlo k rozpadu zemědělských družstev a zániku mnoha průmyslových závodů. Nedostatek ropy znamenal obrovské výpadky elektřiny (Chalupa, Nemethová, Hübelová, 2008).

Období po roce 1989 - Speciální období („Época especial“)

Demokratičtí senátoři USA Robert Torricelli z New Jersey a Robert Graham navíc v roce 1992 předložili zákon, který nejenže zakazuje obchodovat s Kubou, ale zákaz se vztahuje i k dceřiným firmám amerických obchodníků v zahraničí. V důsledku tohoto zákona, který je jasným porušením mezinárodního práva, zaznamenala Kuba schodek v obchodu v celkové výši 718 milionů dolarů, z čehož 91 % připadalo na potraviny a na léky. Když ani to Kubu nesrazilo na kolena, byl Torricelliho zákon o čtyři roky později doplněn zákonem, který připravili senátoři Dan Burton a Jesse Helms. Předložili tzv. „*Helms-Burton Act.*“, který zasahuje dokonce do suverenity mezinárodních organizací a jiných států a překračuje jakékoliv pravomoci USA. Kdyby mezinárodní finanční instituce např. poskytla úvěr Kubě, USA vyhlásí proti ní sankce, což se vztahuje na jakoukoliv hospodářskou pomoc nebo na jakýkoliv obchod s Kubou. Ani výrobky z třetích zemí, které obsahují kubánské suroviny, se nesmí dovážet do USA a americkým manažerům a jejich rodinným příslušníkům je zakázán vstup na kubánské území. Zákon také zcela protiprávně stanoví, jaké politické poměry musí na Kubě panovat, aby byla blokáda zrušena (Chalupa, 2010).

I po rozpadu sovětského bloku, který Kubu ekonomicky podporoval, se do dnešních dnů podařilo pro 1,012 milionů starobních důchodců zachovat penzi, pro 12 tisíc osob zajistit sociální podporu a pro 325,3 tisíce osob zachovat jinou formu důchodové podpory. Na rozdíl od ostatních zemí Latinské Ameriky na Kubě nikdo nehladoví, nevidíte bezdomovce a žebrající otrhané děti. Na kulturní a sportovní akce se od 90. let sice již platí, v přepočtu jsou to zhruba dvě koruny, ale podařilo se zachovat, aby placená mateřská dovolená začínala tři měsíce před předpokládaným porodem a trvala dále ještě 18 měsíců. Všechny děti se stále rodí v porodnicích a jsou očkovány proti 13 nemocem. Má-li rodina tři a více dětí, má stále nárok na třípokojevý byt zdarma. Náklady na pohřeb jsou také částečně hrazeny státem. Aby bylo možno zajistit pro všechny Kubánce potraviny, byl na počátku 90. let zaveden státem dotovaný přidělový systém, vznikla konvertibilní měna, bylo povoleno soukromé podnikání a bylo umožněno budovat podniky se zahraniční účastí (49 %). Kdo chce, ten může soukromě pracovat, vlastnit

restauraci nebo ubytovací zařízení anebo se věnovat několika desítkám různých profesí (Chalupa, 2015).

Od počátku 90. let však nastaly v zemi jiné významnější politické a ekonomické změny. Proběhla veřejná diskuse k reformám, která potvrdila odpor většiny obyvatelstva k neoliberální politice. Od roku 1992 je zavedena přímá volba poslanců z návrhů sídelně-politických jednotek (CDR). Křesťané začali vstupovat do Komunistické strany a politická otevřenost se projevila už na IV. Sjezdu KS Kuby, kdy nová opatření nebyla přijata jednomyslně. Kubánci si uvědomili, že vlastně poprvé ve své historii - i když vlivem vnějších okolností - si sami bez zásahů nějaké velmoci řídí svoji zemi. Kubánské národní shromáždění v srpnu 2011 schválilo další plán ekonomických reforem, které měly omezit byrokracii a umožnit podnikání v malém. Změnil se i systém voleb, kdy před volbami jsou na veřejném shromáždění zúčastněnými občany navrhováni nejméně dva kandidáti a schválen je ten, pro kterého hlasuje nejvíce zúčastněných. Shromáždění jsou veřejně přístupná a také dále při volbách do volební místnosti mohou vstoupit nejen zahraniční novináři a cizí diplomaté, ale podívat se mohou i turisté, kteří v té době pobývají v zemi. Ke zvolení musí získat navržený kandidát více než 50 % platných hlasů. Nestane-li se tak, postupují do voleb za vyšší územní celky dva kandidáti s nejvíce hlasy. Hlasování je tajné a rovné a volební právo je dobrovolné. Na závěr několika kol voleb jsou zvoleni poslanci, kteří však nejsou profesionálové. Za svoji činnost nepobírají poslancek plat, ale mají jen ten, který pobírají ve svém zaměstnání. V Národním shromáždění jsou zástupci všech územních obvodů, přičemž jsou zvoleni - bez ohledu na počet zde žijících lidí - dva poslanci. Nad tento počet jsou další voleni s ohledem na počet obyvatel. Volební zákon stanoví, že se volí poslanec na 20 tisíc obyvatel anebo nad neúplnou skupinu nad 10 tisíc voličů. Zhruba polovina poslanců musí být navrhována z volebních obvodů s počtem mezi šesti sty až třemi tisíci obyvatel, což vytváří dominantní lidový prvek v kubánském zastupitelském systému. Při každých volbách se v Národním shromáždění přes polovinu poslanců obmění. Čtyřikrát ročně je poslanec povinen přijít na shromáždění výboru lidové správy obvodu, za který byl zvolen. Tomuto obvodnímu shromáždění je povinen jednou za svoje volební období předložit přehled své poslancek činnosti. Kubánská ústava umožňuje navrhopvat zákony nejen poslancům a nejvyšším státním institucím (Státní rada, Rada ministrů, Nejvyšší lidový soud, Generální prokuratura), ale také nevládním organizacím, obyvatelům jednotlivých obvodů a všem občanům, jejichž návrh podpoří podpisem 10 tisíc oprávněných voličů. Stejný počet podpisů je nutný ke vzniku politické strany.

V průběhu let byla postupně odstraněna nezaměstnanost na míru asi tři procenta, ale v měsících pandemie Covid 19 v důsledku zastavení cestovního ruchu nezaměstnanost narůstá. Cestovní ruch se postupně rozvíjel až k roku 2020 a nyní je v problémech. Stát usiluje, aby než by si nezaměstnaní měli chodit pro podporu,

tak zametají ulice, sekají trávu podél silnic, sbírají odpadky nebo pomáhají v obchodech ukládat zboží lidem do tašek. Do jisté míry jde o přezaměstnanost, která však účinně zabránila vzniku výraznějších sociálních patologických problémů, které ztráta práce přináší. Příroda bez odpadků se stala znakem současné Kuby. Za ne zcela šťastné však považujeme zrušení povinnosti pracovat při vlastnění oprávnění k nákupu dotovaných potravin a dalšího zboží.

Na rozdíl od ostatních zemí Latinské Ameriky se i na venkově v horách a v městských částech, tam, kde byste to ani nečekali, můžete setkat s lidmi vysoce vzdělanými, sečtělými a s opravdu neformální úctou ke svým mrtvým národním hrdinům. Rozvíjející se obchodní spolupráce v organizaci ALBA s Venezuelou, Bolívií, Ekvádorem, Nikaraguou a dalšími zeměmi se osvědčila, ale v současné době v důsledku ekonomických potíží Venezuely se také potýká s problémy. Kuba platí za suroviny a výrobky také vysíláním lékařů, učitelů a trenérů do těchto zemí. Zdá se to až neuvěřitelné, ale za dodávky venezuelské ropy bylo za jeden rok provedeno přes 100 tisíc očních operací. Další tisíce očních operací umožnilo vidět svoje děti a vnoučata Latinoameričanům z mnoha zemí Střední a Jižní Ameriky (Chalupa, Schlixbierová, 2015).

13. prosince 2014 prezident USA Barack Obama a Kuby Raul Castro nečekaně oznámili, že se budou snažit o normalizaci vztahů. Z USA se vrátili zadržovaní kubánští zpravodajci a do USA se vrátil vězněný americký novinář, který na ostrově prováděl protikubánskou činnost. Obnovilo se letecké spojení, uvolnily se návštěvy příbuzných, Kuba byla vyřazena ze seznamu „darebáckých zemí“ a v létě následujícího roku se vzájemně otevřely ambasády obou zemí. Zrušit embargo a navrátit území nynější základny Guantánamo se v té době neřešilo. Problém je zejména v tom, že americké ekonomické embargo vůči Kubě je složené z mnoha zákonných předpisů a ty může zrušit jen Federální Kongres Spojených států amerických a v něm, na rozdíl od demokrata Obamy, měli tehdy převahu republikáni.

Budoucnost Kuby

Americký prezident Donald Trump ohlásil po svém nástupu do prezidentské funkce výraznou změnu politiky otevřenosti vůči Kubě, kterou nastolil jeho předchůdce Barack Obama. Prohlásil, že provádí zvrát ve „zcela jednostranné dohodě Obamovy vlády s Kubou“. Podle Trumpa je zapotřebí uzavřít novou dohodu mezi oběma státy, která „dá smysl“ a bude „ku prospěchu kubánského lidu“. Kubánská vláda nová opatření odsoudila a označila je za překážku v americko-kubánských vztazích. Nová americká politika zpřísnila opět pravidla týkající se cestování a zasilání finančních prostředků na karibský ostrovní stát. Nezrušila však zcela diplomatické a obchodní vazby a neodstěhovala americké velvyslanectví v Havaně.

Generace bojovníků ze Sierry Maestry odchází z veřejného politického života Kuby. Fidel Castro (13. 8. 1926 až 25. 11. 2016) kubánský prezident a premiér, revolucionář a první tajemník Komunistické strany Kuby neskutečně změnil život několika generacím. Vládl aktivně od roku 1959, kdy byl pod jeho vedením svržen generál Fulgencio Batista, až do roku 2006, kdy těžce onemocněl. V únoru 2008 Fidel Castro rezignoval na post prezidenta a v dubnu 2011 se vzdal i funkce prvního tajemníka strany a v čele Kuby stanul jeho bratr Raul Castro. Dalším prezidentem Kuby po Raulu Castrovi se v dubnu 2018 stal Miguel Díaz - Canel Bermúdez, který se narodil 20. 4. 1960 v provincii Villa Clara a v kubánském parlamentu dostal 603 hlasů ze 604 možných. (Vystudoval elektrické inženýrství na univerzitě v Las Villas. Do roku 1986 pracoval jako radista-specialista v kubánských ozbrojených silách, kde dosáhl hodnosti podplukovníka. Členem ústředního vedení Komunistické strany Kuby je od roku 2003 a jeho prohlášení se nesou v duchu castrismu. V letech 2009 až 2012 zastával Díaz-Canel post ministra pro vysoké školy, poté se stal místopředsedou vlády).

Raul Castro, který se narodil v roce 1931 zůstává šéfem vládnoucí komunistické strany do sjezdu v roce 2021.

10. dubna 2019 byla na Kubě vyhlášena nová ústava, která poprvé od vzniku kubánské revoluce zavedla funkci prezidenta republiky a premiéra. V nastalém období hlavou státu i vlády tedy zůstává předseda Státní rady (Consejo de Estado, nejvyšší vedení státu) a Rady ministrů (Consejo de Ministros, de facto vláda), Miguel Díaz Canel. Řídí zemi se složitou ekonomickou situací protože na začátku dubna 2019 USA zavedly sankce vůči společnostem transportujícím ropu z Venezuely na Kubu. Od září 2019 se Kuba cyklicky potýká s nedostatkem pohonných hmot charakteristickým dlouhými frontami u benzínových stanic. Kuba se v souvislosti s hospodářským kolapsem ve Venezuele a přitvrzením amerického embarga vůči Kubě za prezidenta Trumpa nachází v nejhorší hospodářské krizi od 90. let. Po dvou desetiletích relativní stability ovlivněné dodávkami levné venezuelské ropy se nedostatek potravin, léků, spotřebního zboží a pohonných hmot stal opět vážným problémem pro miliony Kubánců. Fiskální deficit v posledních dvou letech narůstá, reálné mzdy jsou výrazně nižší než na konci 80. let. Protože nejsou peníze na dovoz zboží, vláda spoléhá na zahraniční investice, jejichž počet na papíře vzrůstá, ale ve skutečnosti zůstávají ve valné většině dosud nere realizovány. Za posledních 60 let nebyla Kuby schopná financovat svůj dovoz prostřednictvím příjmu z vlastního exportu a vytvořit tak stabilní a udržitelný růst bez významné pomoci cizího státu. Kubánský statistický úřad uvedl, že růst HDP v roce 2018 jen lehce překročil 1% a v roce 2019 dokonce poklesl na 0,5% (Tab. 1, 2). Významným příjmem jsou remitence ze zahraničí (6 600 milionů USD v r. 2018), jejichž výše je momentálně limitována ze strany USD (1000 USD/čtvrtletí/os) a příjmy z cestovního ruchu, které v důsledku pandemie výrazně klesnou. V roce 2019 podle údajů cestovní kanceláře CUBANACANu navštívilo

Kubu 4,3 milionů turistů, ačkoliv kubánská vláda na dané období plánovala počet 5,1 milionů. Kanadáné si drží první příčku co do počtu turistů na Kubě, následují Kubánci žijící v zahraničí, dále pak turisté z Francie, Německa, Mexika a Španělska. Projevil se pokles turistů z Evropy a naopak stoupl počet turistů z Ruska (91 619 v roce 2018, 104 300 v roce 2019). Problémem Kuby je také zadluženost a vypořádání kubánského dluhu je předmětem jednání Kuby se zástupci věřitelských zemí. Kubánská strana zdůrazňuje, že si je vědoma svých závazků, kterým chce dostát. V roce 2014 Kubě část dluhu odpustilo Rusko, předtím Čína a Mexiko. Koncem roku 2015 uzavřel Pařížský klub (skupina 15 hlavních věřitelů Kuby) dohodu s Kubou, na jejímž základě bude odpuštěna část historického dluhu ve výši 8,5 mld. USD (půjde zejména o poplatky). Kuba naopak ve lhůtě 18 let musí uhradit 2,6 mld. USD ze samotného původního dluhu - zaplacená částka bude poskytnuta přímo nebo konvertována do rozvojových projektů. V první polovině roku 2016 Kuba postupně začala podepisovat bilaterální dohody o restrukturalizaci (odpuštění) části dluhu se členy Pařížského klubu.

Základní makroekonomické údaje charakterizující situaci uvádějí následující tabulky:

Tab. 1: Základní makroekonomické ukazatele za posledních 5 let (nominální HDP/obyv., vývoj objemu HDP, míra inflace, míra nezaměstnanosti). Očekávaný vývoj v teritoriu s akcentem na ekonomickou sféru.

Table 1: Basic macroeconomic indicators for the last 5 years (nominal GDP / capita, development of GDP volume, inflation rate, unemployment rate). Expected development in the territory with an emphasis on the economic sphere.

	2015	2016	2017	2018	2019
HDP v běžných cenách (mil. USD)	87 133	91 370	96 851	105 836	106 340
Růst HDP (%)	4,4	-0,5	1,8	1,2	1,9
Inflace (%)	4,6	4,5	5,5	6,9	5,6
HDP / os. (parita kupní síly, USD)	12 334	12 517	13 003	13 420	14 083
Nezaměstnanost (%)	2,4	2,4	2,6	2,8	3,1

Zdroj dat: Economist Intelligence Unit

Tab. 2: Veřejné finance, státní rozpočet - příjmy, výdaje, saldo za posledních 5 let
 Table 2: Public finances, state budget - revenues, expenditures, balance for the last 5 years

	2015	2016	2017	2018	2019
Příjmy (% HDP)	57,4	56,5	57,4	54,5	56,4
Výdaje (%HDP)	63,4	63,3	66	62,8	62,7
Deficit (% HDP)	-6	-6,8	-8,6	-8,2	-6,3
Veřejný dluh (% HDP)	40,3	42,7	46,7	48,3	51,9

Zdroj dat: Economist Intelligence Unit

Závěr

Co říci na závěr je velice složité protože Kuba je nejen svojí izolovanou ostrovní polohou a blízkostí USA, ale především svým historickým, politickým a ekonomickým vývojem zcela specifickou zemí, což se odráží i v mentalitě obyvatelstva. A Kuba, stejně jako ostatní země, prochází permanentním společenským vývojem.

Víme, že na Kubě jsou i nespokojení lidé, kteří nemají nejrůznější zboží a mohou také strádat. Na druhé straně - na rozdíl od většiny zemí Latinské Ameriky, kde 45 % populace, což je asi 245 mil. obyvatel, žije v chudobě, z čehož je přes 90 % zcela nemajetných, 60 % obyvatel nemá primární lékařskou péči, asi polovina nemá přístup k nezávadné vodě, 36 % dětí mladších dvou let a 45 % dospělých trpí podvýživou – však na Kubě nikdo nehladoví, nebojí se nemocí a budoucnosti svých dětí. Jsou tam, stejně jako všude na světě, lidé, kteří umístit' novou košili anebo nový automobil za suverenitu, anebo výše než sociální spravedlnost. Záleží jen na Kubáncích, kteří lidé v zemi budou mít většinu.

Kuba je jednou z mála ze zemí světa, která viděla odcházet tři velmoci - Španělsko, USA a SSSR. Všichni zanechali v zemi své dědictví. Nezměnili ale fakt, že Castrova revoluce zvýraznila Kubu neskutečně na mapě světa, změnila k lepšímu život milionů Afričanů a zrodila nehmátemelný, ale výrazný pocit hrdosti lidí na svůj národ. Návštěvníci si mohou všimnout zanedbané Havany, ale určitě si všimnou veselosti dětí, optimismu a čistého kubánského obyvatelstva. Lidé jsou vzdělaní, vlastenečtí, hrdí na svoji minulost a dějiny své země. Vše je nyní v rukou Kubánců, záleží jen na nich, jaký další osud si vyberou“....

Literatura

FROSE, G. 2017. *Kuba*. Ostfildern: Marco Polo, 2017. 136 s.

- CHALUPA, P. 2002. *Minulost a přítomnost Ekvádoru a Kuby*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2002, 151 s. ISBN 80-7204-241-1.
- CHALUPA, P. – NEMÉTHOVÁ, J. – HÜBELOVÁ, D. 2008. *Geografia Ameriky*. Nitra: UKF v Nitre, 2008, 198 s. ISBN 978-80-8094-686-9.
- HÜBELOVÁ, D. – CHALUPA, P. 2012. *Latinská Amerika v přehledu a cvičeních*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2012. 189 s. ISBN 978-80-7375-593-5.
- CHALUPA, P. 2009. *Kuba a současný svět*. Sborník vystoupení na konferenci v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky. Praha: Oreco, 2009, s. 7-22. ISBN 978-80-86741-85-7.
- CHALUPA, P. – SCHLIXBIEROVÁ, I. 2015. Latinská Amerika se mění – Latin America has changed. In *Biologie-Chemie-Zeměpis*. ISSN 1210-3349, 2015, roč. 24, č. 1, s. 42-50.
- CHALUPA, P. 2015. Politická, ekonomická situace na Kubě a její vliv na cestovní ruch. In *Aktuální problémy cestovního ruchu*. Jihlava: VŠPJ 2015, s. 130-140, ISBN 978-80-88064-09-1.
- CHALUPA, P. 2002a. *Kuba libre I*. In *Lidé a Země*. roč. 51, č. 9, s. 612-622.
- CHALUPA, P. 2002b. *Kuba libre II*. *Lidé a Země*. roč. 51, č. 10, s. 721-728.
- CHALUPA, P. 2010. Época especial - 12 roků zvláštního období revoluce na Kubě. In *Geografia - časopis pre základné, stredné a vysoké školy*. ISSN 1335-9258, 2010, č. 1, s. 30-36.

CUBA AT THE CROSSROADS

Summary

Cuba is not only a very specific country due to its isolated island location and proximity to the USA, but above all its historical, political and economic development, which is also reflected in the mentality of the population. Cuba, like other countries, is undergoing permanent social development. Castro's revolution highlighted Cuba unbelievably on the world map, changed the lives of millions of Africans for the better, and gave birth to an intangible but distinct sense of people's pride in their nation. We understand Cuba's social, political and economic present as a continuation of the past development and we forecast the future as another possible subsequent development of the present. Historical-geographical method based on the study of professional literature, analysis of statistical materials of the Cuban Statistical Office and own knowledge - since 1989 a total of 26 months in Cuba - obtained from the staff of Universidad Marta Abreu Villa Clara, in tourism organization CUBANACAN and Facultad de Turismo Universidad de La Habana synergistic approach to the problem.

RNDr. PaedDr. Ján Veselovský, PhD.

Katedra cestovného ruchu

Fakulta stredoeurópskych štúdií

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Dražovská 4, 949 74 Nitra, Slovenská republika

E-mail: jveselovsky@ukf.sk

Prof. PhDr. Petr Chalupa, CSc.

Vysoká škola polytechnická Jihlava

Tolstého 16, 58601 Jihlava, Česká republika

E-mail: chalupapet@seznam.cz